

Sygn. akt I PZ 14/16

POSTANOWIENIE

Dnia 3 sierpnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z powództwa R. K. i X. K.
przeciwko Urzędowi Kontroli Skarbowej w K.
o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 3 sierpnia 2016 r.,
zażalenia powodów na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w K.
z dnia 10 sierpnia 2015 r., sygn. akt IX Pa (...),

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K., postanowieniem z 10 sierpnia 2015 r., odrzucił skargę kasacyjną powodów R. K. i X. K. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z 13 lutego 2014 r.

Wyrokiem z 13 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację powodów. Odpis wyroku wraz z uzasadnieniem powodowie otrzymali 17 marca 2014 r. Skargę kasacyjną w imieniu powodów wniósł 9 grudnia 2014 r. ustanowiony pełnomocnik z wyboru – adwokat K. G.

Postanowieniem z 27 stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w K. odrzucił skargę kasacyjną jako wniesioną po upływie terminu.

Rozpoznając zażalenie na powyższe orzeczenie o odrzuceniu skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy, postanowieniem z 17 czerwca 2015 r., I PZ 11/15 (LEX nr 1750025) uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy ustalił, że odpis wyroku Sądu Okręgowego w K. z 13 lutego 2014 r. wraz z uzasadnieniem został doręczony powodom 17 marca 2014 r. Pismem z 14 kwietnia 2014 r. powodowie wniesli o ustanowienie pełnomocnika, podnosząc, że zostali zwolnieni w części od kosztów sądowych. Postanowieniem z 14 maja 2014 r. Sąd Okręgowy ustanowił dla powodów radcę prawnego z urzędu, któremu doręczono 10 czerwca 2014 r. odpis wyroku Sądu Okręgowego wraz z uzasadnieniem. Z uwagi na to, że ustanowiony pełnomocnik z urzędu – radca prawny R. S. przedłożył opinię o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, powodowie wniesli o wyznaczenie kolejnego pełnomocnika. Postanowieniem z 8 sierpnia 2014 r. Sąd Okręgowy ustanowił dla powodów kolejnego pełnomocnika z urzędu – adwokat J. K., której wprawdzie nie doręczono odpisu wyroku z uzasadnieniem, jednak zapoznała się 25 sierpnia 2014 r. z aktami sprawy. W piśmie z 26 sierpnia 2014 r. adwokat J. K. przedłożyła opinię o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej. Pismem z 11 września 2014 r. powodowie wniesli o wyznaczenie kolejnego pełnomocnika z urzędu. Postanowieniem z 3 października 2014 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił wniosek powodów, nie znajdując podstaw dla dalszego ustanawiania pełnomocnika z urzędu celem sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej oraz udziału w postępowaniu kasacyjnym. Jak wynika z motywów orzeczenia Sąd Okręgowy miał na względzie, że najpierw wyznaczony z urzędu radca prawny R. S., a następnie adwokat J. K. wydali opinie o braku podstaw do sporządzenia skargi kasacyjnej. Skargę kasacyjną wniósł w imieniu powodów 9 grudnia 2014 r. ustanowiony przez nich adwokat K. G.

Powołując się na art. 398⁵ § 1 oraz art. 124 § 3 i 5 k.p.c., Sąd Okręgowy stwierdził, że ponowny wniosek powodów (z 4 sierpnia 2014 r.) o ustanowienie kolejnego (drugiego) pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym został wniesiony przed upływem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej (przed 10 sierpnia 2014 r.), liczonego od dnia doręczenia pierwszemu z pełnomocników –

radcy prawnemu R.S. wyroku Sądu wraz z uzasadnieniem. Powodowie, motywując ponowny (drugi) wniosek o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, powołali się na złożenie przez pierwszego z pełnomocników opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, a zatem – zdaniem Sądu – nie ma podstaw do uznania, że drugi wniosek był oparty „na tych samych okolicznościach” co pierwszy wniosek, którego podstawą była trudna sytuacja materialna powodów.

W ocenie Sądu Okręgowego, dwumiesięczny termin zaskarżenia upłynął 26 października 2014 r., licząc od dnia sporządzenia przez drugiego z ustanowionych z urzędu pełnomocników – adwokat J. K. opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej. Sąd miał na względzie, że wprawdzie drugiemu z ustanowionych pełnomocników procesowych nie doręczono z urzędu odpisu wyroku, jednak skoro pełnomocnik zapoznała się dzień wcześniej z aktami sprawy na tyle, że pozwoliło jej to na sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, to można stwierdzić, z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością, że 26 sierpnia 2014 r. zapoznała się z wyrokiem Sądu Okręgowego, i przyjąć tę datę jako początek biegu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej.

Co więcej, wbrew stanowisku powodów, oddalenie trzeciego z kolei wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu nie ma wpływu na bieg terminu do wniesienia skargi kasacyjnej stosownie do art. 124 § 5 k.p.c., ponieważ został on oparty „na tych samych okolicznościach” co poprzedni wniosek, drugi z kolei, to jest na „rezygnacji pełnomocnika procesowego z urzędu” z reprezentowania powodów i wydania opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej. Zatem skarga kasacyjna wniesiona 9 grudnia 2014 r. w imieniu powodów przez ustanowionego przez nich pełnomocnika procesowego z wyboru – adwokata K. G. została złożona z uchybieniem terminu, o którym mowa w art. 398⁵ § 1 k.p.c., co stanowiło podstawę jej odrzucenia.

Zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w K. z 10 sierpnia 2015 r. wnieśli powodowie, zaskarżając orzeczenie w całości. Zarzucili naruszenie art. 124 § 3 i 4 k.p.c., art. 131 § 1 k.p.c., art. 133 § 3 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 361 k.p.c. oraz art. 398⁶ § 2 k.p.c. i wnieśli o jego uchylenie.

Pełnomocnik powodów zakwestionował ustalenie przez Sąd, że termin dwumiesięczny do wniesienia skargi kasacyjnej upłynął 26 października 2014 r., co

z kolei wiązało się z niewłaściwym zastosowaniem art. 398⁶ § 2 k.p.c. Pełnomocnik skarżących podniósł, że zasadnicze znaczenie dla rozpoczęcia biegu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej ma dokonane przez sąd doręczenie ustanowionemu z urzędu adwokatowi lub radcy prawnemu wyroku sądu drugiej instancji z uzasadnieniem. Innymi słowy, dla ustalenia rozpoczęcia biegu terminu, o którym mowa w art. 124 § 3 k.p.c., konieczne jest ustalenie chwili, w której sąd doręczył ustanowionemu pełnomocnikowi z urzędu orzeczenie z uzasadnieniem. Sposób i tryb dokonywania doręczeń przez sąd jest uregulowany w art. 131 i nast. k.p.c. Oznacza to, że w rozumieniu przepisów o doręczeniach uznaje się za skutecznie doręczone stronie pisma sądowe i orzeczenia, z którymi strona mogła się zapoznać wskutek podjętych przez sąd czynności uregulowanych w art. 131 – 147 k.p.c. Wynika z tego, że jeżeli adresat dowiedział się wcześniej o treści pisma, które nie zostało mu doręczone zgodnie z powołanymi wyżej przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, nie ma to żadnego znaczenia procesowego i nie wywołuje tym samym skutków prawnych. W rozstrzyganej sprawie kolejnemu pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu nie doręczono zgodnie z powołanymi przepisami orzeczenia z uzasadnieniem, o którym mowa w art. 124 § 3 k.p.c.

Pełnomocnik powodów podważył także ustalenie Sądu Okręgowego, zgodnie z którym ostatni złożony wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu był motywowany tymi samymi okolicznościami co poprzedni. Z treści uzasadnienia postanowienia z 3 października 2014 r., oddalającego powyższy wniosek, nie sposób, zdaniem składającego zażalenie, wywieść motywów, którymi kierował się Sąd wydając to orzeczenie, ponieważ nie zostało wyczerpująco wyjaśnione, dlaczego w indywidualnej sprawie powodów odmawia się uwzględnienia ich ponownego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, w tym, że został on oparty na tych samych okolicznościach. Tym samym powodowie, nie znając wszystkich okoliczności, które były podstawą do odmowy przyznania im kolejnego pełnomocnika, nie mogli skutecznie skorzystać z przysługujących im uprawnień procesowych, o których mowa w art. 124 § 3 i 4 k.p.c. Brak wyczerpującego uzasadnienia postanowienia sądu, w świetle art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 361 k.p.c., nie może wywoływać ujemnych konsekwencji procesowych dla strony postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

Przedmiotem oceny Sądu Okręgowego w zaskarżonym postanowieniu było wniesienie skargi kasacyjnej od wyroku z 13 lutego 2014 r. w ustawowym terminie.

Zgodnie z art. 398⁵ § 1 k.p.c., skargę kasacyjną wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem stronie skarżącej. Odpis wyroku z uzasadnieniem powodowie otrzymali 17 marca 2014 r. Skargę kasacyjną w imieniu powodów wniósł ustanowiony przez nich pełnomocnik z wyboru adwokat K. G. dopiero 9 grudnia 2014 r. Nie można jednak twierdzić, tylko na podstawie porównania tych dwóch dat, że skarga została wniesiona po terminie, ponieważ między 17 marca 2014 r. a 9 grudnia 2014 r. powodowie trzykrotnie występowali o ustanowienie dla nich pełnomocnika z urzędu, przy czym dwoje pełnomocników – radca prawny R.S. oraz adwokat J. K. – wydało opinie o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej (odpowiednio 26 maja 2014 r. oraz 26 sierpnia 2014 r.), zaś trzeci kolejny wniosek powodów o wyznaczenie kolejnego pełnomocnika z urzędu został oddalony postanowieniem Sądu Okręgowego z 3 października 2014 r. (k. 508). Powodom doręczono odpisy tego postanowienia 9 października 2014 r. (k. 513 i 514). Skargę kasacyjną wniósł 9 grudnia 2014 r. ustanowiony przez nich pełnomocnik z wyboru, zachowując dwumiesięczny termin liczony od doręczenia powodom odpisu postanowienia z 3 października 2014 r. o odmowie ustanowienia kolejnego trzeciego pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Do sytuacji procesowej, w jakiej znaleźli się powodowie, miały zastosowanie art. 124 § 3, 4 i 5 k.p.c., ponieważ powodowie trzykrotnie wnosili o przyznanie im (ustanowienie dla nich) pełnomocnika z urzędu.

Zgodnie z art. 124 § 3 k.p.c., w razie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego na wniosek zgłoszony przed upływem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej przez stronę, która prawidłowo zażądała doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem, sąd doręcza ustanowionemu adwokatowi lub radcy prawnemu orzeczenie z uzasadnieniem z urzędu, a termin do wniesienia skargi kasacyjnej

biegnie od dnia doręczenia pełnomocnikowi orzeczenia z uzasadnieniem.

Biorąc pod uwagę przytoczony przepis, nie można zgodzić się z poglądem Sądu Okręgowego, że termin do wniesienia skargi kasacyjnej upłynął powodom 26 października 2014 r. Sąd przyjął, że dwumiesięczny termin zaskarżenia upłynął 26 października 2014 r., ponieważ należy go liczyć od dnia złożenia przez drugiego z ustanowionych z urzędu pełnomocników – adwokat J. K. opinii z 26 sierpnia 2014 r. o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej. Nie można podzielić takiej oceny, ponieważ drugiemu z ustanowionych pełnomocników z urzędu nigdy nie doręczono odpisu wyroku z 13 lutego 2014 r. z uzasadnieniem, nie podjęto nawet próby takiego doręczenia; w aktach sprawy nie ma bowiem ani zarządzenia o doręczeniu adwokat J. K. odpisu wyroku z uzasadnieniem, ani jakiegokolwiek dokumentu lub adnotacji, z których wynikałoby, że dokonano doręczenia w jeden ze sposobów przewidzianych w art. 131 – 147 k.p.c., choćby w sposób, o jakim stanowi art. 132 § 2 k.p.c. (zgodnie z tym przepisem, doręczenie adresatowi może nastąpić także przez wręczenie mu pisma bezpośrednio w sekretariacie sądu). Nie można potraktować jako substytutu formalnego, zgodnego z przepisami procedury cywilnej doręczenia pełnomocnikowi odpisu wyroku z uzasadnieniem domniemanego faktu zapoznania się przez niego z aktami sprawy. Sąd Okręgowy przyjął swoiste domniemanie faktyczne, że skoro adwokat J. K. sporządziła opinię o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, to można stwierdzić, z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością, że najpóźniej w dacie złożenia tej opinii, czyli 26 sierpnia 2014 r., zapoznała się z wyrokiem Sądu Okręgowego i przyjąć tę datę jako początek biegu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej. Należy przypomnieć, że już w uzasadnieniu postanowienia z 17 czerwca 2015 r., I PZ 11/15, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że w aktach sprawy brakuje potwierdzenia wysłania oraz doręczenia z urzędu podlegającego kasacyjnemu zaskarżeniu wyroku wraz z uzasadnieniem kolejnemu (drugiemu) ustanowionemu dla powodów pełnomocnikowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym – adwokat J. K. Wprawdzie na jej wniosek przekazano tej pełnomocnik do wglądu trzy tomy akt sprawy oraz udzielono „zezwoleń na wykonanie fotokopii z akt sprawy”, jednak na kartach akt, które podlegały sfotografowaniu, nie ma uzasadnienia podlegającego kasacyjnemu zaskarżeniu wyroku Sądu Okręgowego z 13 lutego 2014 r.

Tymczasem dla rozpoczęcia biegu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej zasadnicze znaczenie ma dokonane przez sąd doręczenie ustanowionemu z urzędu adwokatowi lub radcy prawnemu wyroku sądu drugiej instancji z uzasadnieniem. Innymi słowy, dla ustalenia daty rozpoczęcia biegu terminu, o którym mowa w art. 124 § 3 k.p.c., konieczne jest ustalenie chwili, w której sąd doręczył ustanowionemu pełnomocnikowi z urzędu orzeczenie z uzasadnieniem. Sposób i tryb dokonywania doręczeń przez sąd jest uregulowany w art. 131 i nast. k.p.c. W rozumieniu przepisów o doręczeniach za skutecznie uznaje się doręczenie dokonane w jeden ze sposobów uregulowanych w art. 131 – 147 k.p.c. Nawet jeżeli pełnomocnik strony dowiedział się o treści orzeczenia sądu (zapoznał się z jego treścią przeglądając akta sprawy), jednak jego odpis nie został mu doręczony zgodnie z powołanymi przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, nie ma to żadnego znaczenia procesowego i nie wywołuje skutków prawnych. W rozpoznawanej sprawie kolejnemu pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu adwokat J.K. nie doręczono zgodnie z przepisami wyroku z uzasadnieniem, a zatem nie rozpoczął biegu termin do wniesienia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika z wyboru ustanowionego przez powodów (art. 124 § 3 k.p.c.).

W tej sytuacji konieczne jest poszukiwanie innego dnia, od którego należałoby liczyć dwumiesięczny termin do wniesienia skargi kasacyjnej.

Zgodnie z art. 124 § 4 k.p.c., w razie oddalenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszonego w przypadkach, o których mowa w art. 124 § 2 lub § 3 k.p.c., termin do wniesienia środka zaskarżenia biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a jeżeli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do złożenia środka zaskarżenia biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia.

Według przytoczonego przepisu, termin do wniesienia skargi kasacyjnej należy liczyć od dnia doręczenia powodom postanowienia z 3 października 2014 r. oddalającego wniosek o ustanowienie kolejnego pełnomocnika z urzędu. Odpisy tego orzeczenia zostały doręczone powodom 9 października 2014 r., co pozwala na

przyjęcie, że skarga kasacyjna wniesiona 9 grudnia 2014 r. przez ustanowionego przez nich pełnomocnika z wyboru została wniesiona z zachowaniem dwumiesięcznego terminu.

Wprawdzie z art. 124 § 5 k.p.c. wynika, że ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, nie ma wpływu na bieg terminu do wniesienia środka zaskarżenia, jednak z treści uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego z 3 października 2014 r. nie wynika jednoznacznie, że ponowny (trzeci) wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu został oparty na tych samych okolicznościach co dwa poprzednie (albo przynajmniej bezpośrednio go poprzedzający drugi wniosek powodów). Uzasadnienie tego postanowienia, poza przytoczeniem treści art. 118 § 5 i 6 k.p.c. oraz skrótową relacją z przebiegu dotychczasowego postępowania o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, nie zawiera jakiegokolwiek merytorycznego uzasadnienia dla oceny Sądu Okręgowego, że orzekł jak w sentencji „nie znajdując podstaw dla dalszego ustanawiania pełnomocnika z urzędu celem sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej oraz udziału w postępowaniu kasacyjnym”.

Nie można w tej sytuacji zaakceptować oceny Sądu Okręgowego, przedstawionej w zaskarżonym postanowieniu, że trzeci z kolei wniosek powodów o ustanowienie kolejnego (trzeciego) pełnomocnika z urzędu w postępowaniu kasacyjnym został oparty „na tych samych okolicznościach sprawy” (art. 124 § 5 k.p.c.), co oznacza, że trzeci wniosek o ustanowienie kolejnego pełnomocnika z urzędu, który Sąd Okręgowy oddalił postanowieniem z 3 października 2014 r., pozostawał bez wpływu na bieg terminu do wniesienia skargi kasacyjnej. Z powodu wad uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego z 3 października 2014 r. Sąd Najwyższy uznał, że należy podzielić stanowisko prezentowane w zażaleniu, zgodnie z którym kolejny (trzeci) termin kasacyjnego zaskarżenia powinien być liczony od początku od dnia doręczenia powodowi postanowienia o oddaleniu trzeciego wniosku o ustanowienie kolejnego (trzeciego) pełnomocnika z urzędu (art. 124 § 4 zdanie pierwsze k.p.c.), czyli od 9 października 2014 r. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 listopada 2013 r., II PZ 26/13, LEX nr 1400153).

Uwzględnienie zażalenia i uchylenie zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁶ k.p.c. oznacza, że skarga kasacyjna powodów wniesiona 9 grudnia 2014 r. została wniesiona w terminie i powinien być jej nadany stosowny bieg.